

4. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лют. 2014 р. № 794-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 13. Ст. 222.
5. Тищенко О.І. Адміністративне право в умовах надзвичайного стану: концептуальні основи регулювання. Юридична думка. 2022. № 2. С. 45–53.
6. Державне управління в умовах війни: аналітична доповідь / за ред. І. Коліушка. Київ : Центр політико-правових реформ, 2023. 48 с.
7. Гуменюк В.В. Воєнний стан: адміністративно-правові засади та механізми реалізації. Вісник НАДУ. 2022. № 4. С. 33–41.
8. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 берез. 2011 р. № 3166-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 38. Ст. 385.
9. Білоус В.М. Організаційно-правові механізми державного управління в умовах воєнного стану. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2023. Вип. 46. С. 57–65.
10. Про національну безпеку України : Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241.
11. Підвищення професійної компетентності державних службовців в умовах війни / кол. авт.; за заг. ред. Т.М. Мотренка. Київ : НАДС, 2023. 76 с.
12. Верховенство права під час воєнного стану: науково-практичний огляд / за ред. Н. Костюченко. Харків : Право, 2023. 92 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-497-2-19>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ДЕРЖАВНИХ НОТАРІАЛЬНИХ АРХІВІВ НА ТЕРЕНАХ ЗАХОДУ УКРАЇНИ

Долинська Марія Степанівна

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри господарсько-правових дисциплін,
Львівський державний університет внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Початки правового регулювання діяльності нотаріальних архівів спостерігаємо у XIX столітті на заході українських земель, які знаходилися під юрисдикцією Австро-Угорської імперії, та здійснювалося відповідно до «Законь зь дня 25 Липця 1871, дотично

заведення нового нотаріатського порядку» [1]. Цим Законом запроваджувався новий «Нотаріатський порядок» (Нотаріальний Порядок або, як його ще називають деякі вчені – Нотаріальне положення) [2, с. 87].

У кожному судовому окрузі Австро-Угорської імперії було створено нотаріальний архів.

Законодавець виокремив питання нотаріальних архівів у окремий розділ IX та вміщував параграми 143-152. Згідно §. 144. для кожного нотаріального архіву призначався директор, а за потребою також і ад'юнкт, котрий у випадку відсутності директора повинен виконувати його обов'язки. У випадку якщо не має ад'юнкта, тоді голова суду першої інстанції призначає заступника директора на час тривання перешкоди. У штаті архіву також перебував секретар, та за потреби – архівні писарі та прислуга.

Право призначати директора і ад'юнкта має міністр, а інших службовців і прислугу – Вищий крайовий суд. Оплата праці службовців і прислуги архіву, кошти за прийняття і збереження актів та інші витрати, які виникають з архівних функцій, покриваються з державної казни[1].

Тобто як керівник, так і працівники нотаріального архіву та були державними службовцями.

Відповідно до §. 145 вищевказаного Закону, директорами і ад'юнктами можуть призначатися, у переважній більшості, заслужені нотаріуси, які проте після зайняття цих посад, вони не вправі були виконувати нотаріальні повноваження, тобто вчиняти нотаріальні дії. З метою призначення осіб на ці посади, нотаріальна палата, в окрузі якої знаходиться архів, призначає конкурс, і направляє відповідне клопотання до Вишого крайового суду, який разом із своєю характеристикою пред'являє його міністрові юстиції [1].

За часів УРСР, державні нотаріальні контори, як правило зберігали нотаріальні документи у своїх приміщеннях. Однак існує практика, коли нотаріальні контори міста зберігати архіви справ довготривалого зберігання разом (прикладом є місто Львів, де протягом тривалого часу, такі документи зберігалися в приміщенні Першої львівської державної нотаріальної контори).

У зв'язку з прийняттям Верховною Радою України 2 вересня 1993 р. Закону України «Про нотаріат» [3], поряд із державним нотаріатом, на українських теренах з'явилися нові правові інститути – приватний нотаріат [4, с.186], а також нова структура– державний нотаріальний архів.

Із аналізу норм вищевказаного Нотаріального Закону [3] вбачається, що суб'єктами, які мають право вчиняти нотаріальні дії є: державні

нотаріуси, які працюють у державних нотаріальних конторах та державних нотаріальних архівах; приватні нотаріуси, які займаються приватною нотаріальною діяльністю; посадові особи органів місцевого самоврядування сільських населених пунктів, посадові особи консульських установ та дипломатичних представництв України; інші посадові особи, передбачені ст. 40 Закону «Про нотаріат», які посвідчують заповіти і довіреності, прирівняні до нотаріальних.

Зауважуємо, що у Законі України «Про нотаріат» лише одна стаття 23 присвячена діяльності нотаріальних архівів, до якої було внесено зміни двома законодавчими актами.

Нотаріальні архіви створюються в обласних центрах, містах Києві, Сімферополі та Севастополі засновуються державні нотаріальні архіви, які є складовою частиною Національного архівного фонду і здійснюють тимчасове (до 75 років) зберігання нотаріальних документів [3]. Питання організації діяльності та повноваження державних нотаріальних архівів в Україні визначаються відповідними Положенням, затвердженими Мінюстом України.

Варто зауважити, що перше українське Положення про державний нотаріальний архів, було прийнято лише у незалежній Україні згідно із наказом Міністерства юстиції України 7 лютого 1994 року.

Наступне Положення про державний нотаріальний архів, затверджено Наказом Міністерства юстиції України від 18 травня 2009 р. за № 870/5 [5], у який було внесено лише двічі.

Державний нотаріальний архів є юридичною особою і має печатку із зображенням Державного герба України та своїм найменуванням.

Нотаріальний архів створюється та ліквідується Міністерством юстиції України, а його штат затверджується територіальним органом Мінюсту в межах встановленої для архіву штатної чисельності і фонду заробітної плати. Керівництво архівом, матеріально-технічне, кадрове забезпечення, а також забезпечення архіву необхідним приміщенням, охороною та обладнанням здійснюється територіальним органом Мінюсту.

Державний нотаріальний архів очолює завідуючий, який призначається на посаду і звільняється з неї відповідним територіальним органом Міністерства юстиції України. Вказаний орган вправі створювати філії нотаріального архіву, які не є окремими структурними одиницями.

Тобто нотаріальний архів створюється в адміністративному порядку.

Нотаріальний архів у своїй діяльності керується Конституцією, законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами Міністерства юстиції України

та Державного комітету архівів України, Положенням про державний нотаріальний архів, а також іншими нормативно-правовими актами.

Аналізуючи норми нотаріального законодавства щодо правового статусу нотаріальних архівів в Україні, виокремлюємо чотири основні напрями діяльності державних нотаріальних архівів:

- тривале централізоване зберігання документів,
- збереження та використання відомостей, що містяться в державних нотаріальних архівах, в тому числі шляхом створення обліково-довідкового апарату,
- передача документів до відповідного державного архіву,
- надання методичної та практичної допомоги державним нотаріальним конторам, приватним нотаріусам, органам місцевого самоврядування, посадові особи яких вчиняють нотаріальні дії та дії, прирівнювані до нотаріально посвідчених, з питань організації роботи з документами, в тому числі шляхом здійснення контролю за збереженням документів фондоутворювачами.

Окрім вищевказаного, у зв'язку воєнним станом в державі та необхідністю збереження нотаріальних документів до повноважень державних нотаріальних архівів віднесено:

- прийняття на зберігання прирівняних до нотаріальних заповітів та заповітів, які посвідчені особами, які уповноважені на їх посвідчення в умовах воєнного стану, які передаються державними нотаріальними конторами або приватними нотаріусами (згідно із наказом Мініюсту № 2112/5 від 05 червня 2023 року) [6].
- прийняття документів нотаріального діловодства, а також архіву державної нотаріальної контори, які були переміщені, в умовах воєнного стану (відповідно до наказу Міністерства юстиції України № 585/5 від 27 лютого 2025 року) [7].

Таким чином державним нотаріальним архівам належить значуща роль у збереженні нотаріальних документів, особливо під час воєнного стану в державі та захисті цивільних та спадкових прав громадян України, в тому числі захисників та захисниць держави, вимушених переселенців.

Література

1. Австрійське нотаріальне Положення 25 липня 1871 р. *Вісник Законів Державних для Королівств и Країв в Державной Думе заступлених*. XXXII. – Ч. 75. – С. 160–203.
2. Долинська М. С. Нотаріат та нотаріальне законодавство на західноукраїнських землях за часів Австро-Угорщини (на прикладі Австрійського Нотаріального порядку від 25 липня 1971 року).

Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2014. № 3. С. 87.

3. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 4325-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>

4. Долинська М. С. Поняття, предмет та методи українського нотаріального права. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2012. № 2 (59). С. 186-194.

5. Про затвердження Положення про державний нотаріальний архів: Наказ Міністерства юстиції України від 18.05.2009 р. № 870/5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0443-09>.

6. Про затвердження Порядку переміщення документів нотаріального діловодства та архіву державної нотаріальної контори в умовах воєнного стану та іншими нормативно-правовими актами: Наказ Міністерства юстиції України від 17.10.2024 р. № 2994/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1574-24#Text>.

7. Про внесення змін до деяких наказів Міністерства юстиції України: Наказ Міністерства юстиції України 05.06.2023 № 2112/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-23#Text>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-497-2-20>

ВЗАЄМОДІЯ ОКРЕМИХ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ ЗЕМЕЛЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ДЕОКУПАЦІЇ

Заїка Ігор Володимирович

аспірант кафедри адміністративного, господарського права

та фінансово-економічної безпеки

Навчально-науковий інститут права

Сумського державного університету

м. Суми, Україна

Понад десять років іде військова агресія проти нашої держави, яка спричинила значний негативний вплив на земельні ресурси країни, включаючи забруднення ґрунтів, руйнування інфраструктури та порушення екологічного балансу. В таких умовах ефективність державного контролю за використанням та охороною земель залежить від скоординованої взаємодії суб'єктів, які здійснюють нагляд за використанням та охороною земель, а також від адаптації правових і